

PRIMORSKI DNEVNIK

Trst, 13. maja 1945

Naš dnevnik bo gledal naprej. 😊

TS *Primorski*
dnevnik

»Primorski dnevnik s svojim glasom bogati obširno dediščino svobodnega tiska v Italiji, obenem pa stoji kot branik kulturne raznolikosti naše države. Vsem novinarjem, sodelavcem in članom zadruga, ki izdaja časopis, gresta zahvala in priznanje za vlogo, ki jo igrajo pri krepitvi enotnejše Italije in Evrope, ter čestitke ob tako častitljivi obletnici.«

Sergio Mattarella
Predsednik Republike Italije

»Primorskemu dnevniku želim, da bi še naprej negoval visoko raven žurnalizma in uspešno prispeval k ohranjanju identitete slovenske manjšine ter se ob tem, kot ste zapisali sami, dobro počutil v dveh jezikih, dveh kulturah in dveh državah, eni skupni Evropi.«

Borut Pahor
Predsednik Republike Slovenije

Presidente Sergio Mattarella

»Un presidio del pluralismo culturale della Repubblica«

Il Primorski dnevnik è stato, in questi anni, veicolo di una cultura che ha trovato nella Costituzione repubblicana riconoscimento e tutela, giungendo a promuovere valori di pace e convivenza nel travagliato territorio del confine orientale del nostro Paese.

Le sofferenze che, per larga parte del Novecento, hanno gravato sulle popolazioni – frutto anche del prevalere di ideologie totalitarie – hanno ceduto, progressivamente, il posto alle ragioni della reciproca comprensione, del dialogo e della collaborazione, sino alla realizzazione anche tra gli Stati che, oggi, insistono in quest'area, della comune appartenenza alla Unione Europea.

E oggi è così possibile – con il pieno riconoscimento che ci consegnano l'articolo 6 della Costituzione e la Carta Europea delle lingue regionali o minoritarie approvata dal Consiglio d'Europa – la tutela e la valorizzazione delle identità plurali delle popolazioni presenti sui territori degli Stati, eredità anche delle sovranità che, nel tempo, si sono succedute.

L'anniversario dei settantacinque anni dalla fondazione del Primorski dnevnik offre l'opportunità per richiamare anche il ruolo propulsivo che le minoranze svolgono nel tessuto del continente e, in particolare, nel fitto reticolo delle relazioni tra Slovenia e Italia.

Esse costituiscono non soltanto una ricchezza per le terre che abitano ma, più in generale, sono preziosissimi moltiplicatori di conoscenza reciproca, ponti di dialogo che arricchiscono i rapporti bilaterali in tutte le loro molteplici dimensioni, compresa quella essenziale – ben evidenziata in queste difficili settimane – della solidarietà.

Il Primorski dnevnik contribuisce a preservare e coltivare l'importante patrimonio identitario di cui la minoranza slovena in Italia è portatrice. Lingua e cultura ne costituiscono aspetti essenziali e al loro sviluppo va il necessario sostegno della Repubblica.

Ricorre, il prossimo 13 luglio, il centesimo anniversario dell'incendio di Narodni dom a Trieste, una data che segnò l'avvio di persecuzioni da parte dei nazionalisti e dei fascisti nei confronti della popolazione di origine slovena.

Sarà un momento significativo per riflettere sui drammatici eventi di allora, sulle loro dolorose conseguenze e sulla capacità che sloveni e italiani hanno mostrato di saper costruire un presente di concordia e di costante e fecondo dialogo.

Decisivo è stato l'apporto della Repubblica Italiana e della Repubblica di Slovenia: nel corso degli ultimi decenni, hanno compiuto con determinazione un cammino che ha concorso a superare le ferite del passato per partecipare insieme – in spirito di rinnovata concordia – allo sviluppo della famiglia euro-atlantica. Slovenia e Italia condividono prospettive strategiche e iniziative di ampio respiro che contribuiscono allo sviluppo del processo di integrazione e a rendere ogni giorno più forte e più solidale l'Unione Europea.

La presenza di una voce come il Primorski dnevnik, mentre arricchisce il patrimonio informativo della libera stampa dell'Italia, rappresenta un presidio del pluralismo culturale della Repubblica.

A quanti – giornalisti, operatori, soci della cooperativa che edita il giornale, – collaborano a questa opera va l'apprezzamento e il riconoscimento per il ruolo che svolgono a favore di un'Italia e un'Europa più coese, insieme agli auguri per un anniversario così significativo.

Sergio Mattarella
Presidente della Repubblica Italiana

Roma, 11 maggio 2020

Predsednik Borut Pahor

»Skupaj za boljšo in učinkovitejšo Evropo«

Primorskemu dnevniku iskreno čestitam ob njegovi 75. obletnici obstoja. Vaš časnik ima neprecenljivo vlogo in je pomemben vezni člen med Slovenci na obeh straneh slovensko-italijanske meje.

Obletnica Primorskega dnevnika sovпада s koncem druge svetovne vojne in začetkom novega poglavja v odnosih med Slovenijo in Italijo, ki so velike prelome doživeli z osamosvojitvijo Slovenije, njenim vstopom v Evropsko unijo in Schengensko območje. S tem je meja med državama, ki je zarezovala v nacionalno tkivo, postala meja, ki združuje. Verjamem, da bodo pregrade, ki jih je povzročila epidemija, kmalu odpravljene. To je še posebej pomembno za slovensko manjšino v Italiji in italijansko v Sloveniji.

Oba naroda, slovenski in italijanski, se soočata s hudimi travmami lastne preteklosti, ki je zelo pogosto prizadela zlasti manjšino. Iskren pogled v zgodovino in spravna dejanja v evropskem duhu prijateljstva in sodelovanja so zato izrednega pomena.

V letošnjem letu se še posebej spominjamo 100. obletnice požiga Narodnega doma v Trstu. Želim si, da bi razmere dopuščale, da bi se 13. julija v Trstu spominu na to poklonila skupaj s predsednikom Italijanske republike Sergio Mattarello in upam, da bo Narodni dom lahko kmalu vrnjen slovenski manjšini.

Ponosni smo lahko na doseženo v odnosih med Slovenijo in Italijo, ki so dobri, bogati in razvejani na vseh področjih. Močno se zavedamo pomena evropskega povezovanja in si skupaj prizadevamo za še boljšo in učinkovitejšo Evropsko unijo.

Primorskemu dnevniku želim, da bi še naprej negoval visoko raven žurnalizma in uspešno prispeval k ohranjanju identitete slovenske manjšine ter se ob tem, kot ste zapisali sami, dobro počutil v dveh jezikih, dveh kulturah in dveh državah, eni skupni Evropi.

Borut Pahor
Predsednik Republike Slovenije

Ljubljana, 8. maj 2020

Sergio Mattarella
Predsednik Republike Italije

Rim, 11. maj 2020

NAŠIH PRVIH 75 LET

Še bomo prevzemali odgovornost v prostoru, ki naj ima avtentičen vonj po Evropi

IGOR DEVETAK

Primorski dnevnik je bil spočet med vojno. Oče mu je bil Partizanski dnevnik. Osvoboditev mu je bila mati. Njej je posvetil glavni naslov »Osvoboditev Trsta« na prvi izmed dveh strani prve številke, ki je izšla na današnji dan pred 75 leti. Nič ni povedal o »očetu«, nič o sebi. Svoje »rojstvo« je zabeležil v drugi številki, 15. maja 1945: »Naš časopis je izšel. To opaziš že iz daljave, ko srečuješ na ulici ljudi, ki spotoma, ne glede na vse prerivanje med množico, čitajo. Prideš na trg, množica ljudi okrog razprodajalca. Štejem: trideset se jih je kar na trgu ustavilo in na mestu čitajo časopis, sedemdeset se jih preriva okoli razprodajalca, vsi bi radi po en izvod.«

Začetnikom Primorskega dnevnika sem se ob obletnici oddolžil tako, da sem prvo številko prebral. Jasna je bila njegova opredelitev, jasno vžičenje po osvoboditvi, jasno njegovo zemljepisno in časovno obzorje – krajevno poročanje je vzporejal s svetovnim dogajanjem, pogled je usmerjal v novi čas. Jasna je bila tudi naloga, ki si jo je zadal. »... Dani so pogoji, ki nam omogočujejo ucvrstitev in poglobitev bratstva in enotnosti italijanstva in slovenstva, kakor tudi drugih narodnosti v mestu Trst. To bratstvo in enotnost sta nujna za demokratični ljudski, gospodarski in kulturni razcvit mesta.« Na isti strani, v sosednji koloni, pri-

tegne trikrat zapisana obveza: »Prevzemamo to odgovornost ...«

Danes ne razmišljamo več v tedanjih ideoloških okvirih, toda skrb in drža ostajata isti – spodbujamo enotnost s ciljem boljšega življenja in prevzemamo odgovornost. Tudi ko smo prepričani, da ravnamo izključno po pravilih novinarstva, da sta objektivnost in kritičnost poleg jezikovnega znanja edini poklicni orodji, se zavedamo, da skupnost Slovencev v Italiji, ki ji dajemo glas, usmerjamo v čas, ko nam bo vsem bolje. Odgovornost smo prevzeli, ko smo se oddolžili, da se bomo v sedanjem čudnem času še bolj približali bralcem, jih zane-

sljivo informirali, jim delali družbo, blažili stres konfinacije, kljub osami krepili v njih čut za skupnost in da za to ne bomo varčevali s sabo. Odgovornost smo prevzeli, ko smo dvignili glas, zato da bi ga slišali obe državi, ker je enostransko zapiranje meje prizadelo sosedske odnose in slovensko narodno skupnost v Italiji.

Da bi pomagali znova graditi, če se je kaj sesulo, smo povabili najvišja predstavnik naših držav, da spregovorita skozi Primorski dnevnik. Predsednikoma Sergiu Mattarelli in Borutu Pahorju smo hvaležni, ker sta se odzvala. Njun odziv je priznanje vloge našega časopisa in zaslug manjšine v razvojnih dinamikah naše čezmejne de-

žele. V povabilu njima smo zapisali, da čezmejnost vsakodnevno živimo, da smo doma v dveh jezikih, dveh kulturah, dveh državah. In obvezali smo se, da bomo njuni sporočili objavili v obeh jezikih. Ker želimo z njima nagovoriti vse prebivalce tega prostora. To je naš način, da počastimo svojo 75-letnico. Ob tem jubilejnim mejniku se obvezujemo, da bomo še prevzemali odgovornost in s svežimi silami, ki jih premoremo v uredništvu, tu, med dvema državama, pomagali ustvarjati prostor, ki bo imel avtentičen vonj po Evropi.

Imam še en dolg – dolg hvaležnosti vsem, ki soustvarjajo Primorski dnevnik, in vam, bralci, za brezpogojno zvestobo.

Krmarjenje v burnem obdobju

VOJMIR TAVČAR

Imenovanje za odgovornega urednika Primorskega dnevnika spomladi 1990 je bilo zame presenečenje. Morda sem na tako zadolžitev delno računal dve leti prej, ko je potekel mandat Bogumilu Samsi, toda izvršni odbor SKGZ, ki je tedaj izbral odgovorne urednike, se je odločil za Marka Waltritscha, najbrž tudi zato, da bi se zblížal s socialistično stranko. Dejstvo, da je bil izbran goriški kolega, me ni prizadelo, z Waltritschem sem dobro sodeloval, čeprav v redakciji nisem našel pravega mesta in sem bil neke vrste prosti igralec.

Waltritsch se je lotil dela z njemu lastno zagnanostjo, njegove načrte pa so zavrle finančne težave podjetja. Kot dolgoletni sindikalist sem kot predstavnik deželnega novinarskega sindikata vodil pogajanja z upravo glede sanacijskih ukrepov in, kot je naravno, prišel s predstavniki podjetja kar precej navzkriž. Podjetje je nekaj novinarjev poslalo v dopolnilno blagajno, Waltritsch je iz meseca v mesec določal, kdo bo ostal doma (brezme je bilo porazdeljeno rotacijsko, da ne bi bil nihče prehuho prizadet).

Tudi zaradi tega me je predsednik SKGZ Klavdij Palčič iznenadil, ko mi je predlagal, naj prevzamem mesto odgovornega urednika, medtem ko bi bil dotedanji dolgoletni tajnik SKGZ Dušan Udovič imenovan za glavnega urednika. Predlog sem sprejel v upanju, da bo dnevnikova kriza premoščena. Z Udovičem sva se dobro ujela in sva snovala razvoj dnevnika, nekaj dni po imenovanju pa je kolega beneškega dnevnika Il Gazzettino ocenil, da je na Primorskem dnevniku prišlo do komunističnega udara, ker je socialist Marka Waltritscha zamenjal komunist Vojmir Tavčar. Res je, da sem imel takrat izkaznico KPI, ki pa ni nikoli pogojevala mojega novinarskega dela. To sem tudi napisal v pismu beneškemu dnevniku, kolege pa nisem prepiral.

Kot pred nama Waltritsch sva se nekaj mesecev po začetku mandata tudi z Udovičem morala soočiti s finančnimi težavami podjetja. Vendar v najinem primeru ni šlo več samo za dopolnilno blagajno, ampak za krepko okrnitev redakcije. Čez noč sem se znašel na drugi strani barikade, razpet med navezanostjo na kolege in lojalnostjo do podjetja. Z Udovičem odpušitev nisva uspela preprečiti, kolege, ki naj bi bili ob službo, sva povabila na pogovor in jima osebno sporočila bridko novico. Nikomur med njimi ni bilo zaradi tega lažje, nama pa se je zdelo prav, da jima to poveva osebno, preden bi dobili od uprave odslovilno pismo.

Med težavna obdobja urednikovanja je sodilo tudi osamosvajanje Slovenije. Predvsem je šlo za obdobje velike zaskrbljenosti za kolege, ki so poročali neposredno s terena in ki so bili po sili razmer izpostavljeni precejšnji nevarnosti. Obenem pa je bilo to tudi obdobje mobilizacije manjšine, naj podpre prizadevanja matične države, za kar se je velika večina Slovencev v Italiji odločila, čeprav med njimi ni manjkalo tistih, ki jim je bila socialistična Jugoslavija zelo pri srcu.

Drugače zahtevno obdobje so bile občinske volitve v Trstu leta 1992. Vodstvo SKGZ se je dodatno približalo PSI in odločno podprlo slovenskega kandidata na tisti listi. Nikoli nisem doživel tolikšnih političnih pritiskov kot v tisti volilni kampanji: SKGZ je pritiskala, naj odmerim več prostora socialistom, KPI pa mi je očitala preveliko pozornost do PSI. Mislim, da so vsi imeli možnost predstaviti svoje predloge, cenzuriral nisem nikogar, zlasti ne kolegov.

Po osamosvojitvi Slovenije smo menili, da bo Primorski lahko prebrodil krizo, če bo prisoten tudi na obsežnejšem vseslovenskem medijskem tržišču in bo presegel številčno nujno omejen zamejski trg. Pomoč je ponudil takratni italijanski minister Gianni De Michelis, ki je omogočil povezavo s skupino Melzi. Nastal je projekt Republika, ki je na papirju veliko obetel (tudi sam sem prepričano podpiral načrt), izkazal pa se je za napako, ki bi skoraj pokopala tudi Primorski dnevnik. Krmilo PD in Republike je prevzel Bojan Brezigar, sam sem prevzel mesto dopisnika v Rimu v burnem obdobju preiskave »čiste roke«, razkroja italijanskih tradicionalnih strank in uveljavitve Silvia Berlusconija.

Ta obračun urednikovanja se zdi trpek, a listanje zbornika, ki je bil izdan ob 70-letnici PD, je pokazalo, da nobeden od odgovornih urednikov ni imel lahkega dela in se je moral spoprijeti z velikimi problemi.

Odgovorni urednik od 10.03.1990 do 10.11.1992

Po krizah nov začetek, uspeh vse manjšine

BOJAN BREZIGAR

Kaj lahko ob 75. obletnici Primorskega dnevnika napiše, kdor je kot novinar slavil 30. in 40. obletnico, kot odgovorni urednik 50. in 60. obletnico ter kot predsednik uprave 70. obletnico? To vprašanje sem si zastavil, ko me je sedanjí odgovorni urednik povabil, naj nekaj napišem za slavnostno številko, ki bo zaradi pandemije koronavirusa edina »javna« manifestacija ob tem pomembnem jubileju.

Da, dolgo pot je prehodil Primorski dnevnik. Ta pot ni bila lahka, bila pa je navdušujoča. Primorski dnevnik je vedno bil in je še referenčni dejavnik Slovencev v Italiji, predvsem na Tržaškem in Goriškem. Je deležen vsakodnevnih kritik, upravičenih in manj upravičenih, ampak ljudje ga berejo; je sestavni del njihovega življenja. To vlogo je imel, jo ima in jo bo imel tudi v prihodnje. Brez Primorskega dnevnika bi bila slovenska manjšina v Italiji veliko revnejša, naenkrat bi zmanjkal nujno potreben vezni člen. Veš, za koga pišeš in zakaj pišeš. V tem je Primorski dnevnik drugačen.

Tudi v času mojega urednikovanja smo morali premostiti kar nekaj težav. Še smo morali krčiti število novinarjev, k sreči samo s predčasnimi upokojitvami, torej brez odpustov. Bilo je veliko mladih, ki so se približali novinarstvu, najprej s tedensko stranjo Primorski pes, ki je bila prvi samostojni proizvod mladih ob dragocenem mentorstvu Dušana Kalca, zaposlovati pa ni bilo mogoče, razen v goriškem uredništvu, ki ga je bilo treba po sili razmer popolnoma obnoviti. Nekaj mladih je ostalo in danes predstavljajo jedro uredništva, mnogo se jih je žal razgubilo in so danes uspešni novinarji ne samo pri slovenskih medijih, ampak tudi v italijanskih uredništvih radia in televizije.

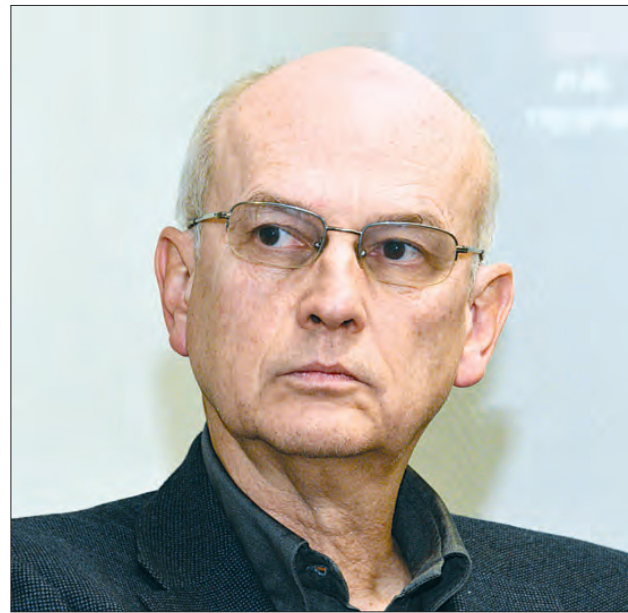
Huda kriza je prizadela Primorski dnevnik sredi 90. let, ko smo bili na robu stečaja, nekaj časa dokaj prepuščeni sami sebi, tako da smo morali prosjčiti pri podjetjih in institucijah, da so nam vsak dan podarili milijon takratnih lir, da smo plačevali tiskanje, sicer nam tiskarna dnevnika ne bi natisnila. To delo je mojstrsko opravljal novinar Danilo Bizjak, za kar smo mu bili vsi hvaležni. Za plače takrat ni bilo sredstev, prišla so kasneje, ampak celotno uredništvo in ostalo osebje je neutrudno delalo, da je dnevnik redno izhajal. Prizadevanja za premostitev krize so bila uspešna, rešitve so bile dolgoročne: z ustanovitvijo Zadruga Primorski dnevnik je postalo lastništvo dnevnika transparentno: Primorski dnevnik je danes last bralcev in naročnikov, ki so v tistem času moralno in finančno podprli časopis ter tako potrdili trdno voljo za ohranitev dnevnika Slovencev v Italiji. To je bil skupen uspeh vse manjšine.

V tistem času, leta 1995, smo tudi sprožili akcijo »Vrnite nam Narodni dom!«; ljudje so prihajali v uredništvo in v Tržaško knjigarno podpisovati peticijo, veliko jih je bilo. Tudi nekaj nerganja je bilo, celo v vrhovih manjšine, češ da v tem kriznem času to ni prioriteta, pa se za to nismo zmenili. Šli smo dalje. Peticijo je v poročilu o stanju manjšin v Italiji zaznalo tudi notranje ministrstvo in to je bilo prvič, da dokument italijanske vlade omenja to vprašanje. To si neskrbno pripisujem kot uspeh.

Prav tako si kot uspeh pripisujem pobudo za ustanovitev zveze dnevnikov v jeziku manjšin MIDAS. Prvo srečanje dnevnikov smo priredili v Trstu, pobudo je formalno prevzel Slovenski raziskovalni inštitut, ker založbe niso mogle prejemati evropskih sredstev. Bila je uspešna, prišlo je kakih 40 urednikov in tam je pri kosilu s prijatelji južnotirolskega dnevnika Dolomiten padla zamisel za ustanovitev majhne povezovalne organizacije, ki bi skrbela za izmenjavo informacij in predvsem predstavljala dnevnik na evropski ravni. To se redno dogaja in prav v teh dneh je predsednica zveze MIDAS na zasiedanju komisije za manjšine v Evropskem parlamentu izpostavila težave, ki jih pandemija povzroča manjšinskim dnevnikom.

Še veliko je spominov, ki jih je vredno zabeležiti. Pa se bom ustavil tu. Naj se na koncu najprej zahvalim vsem, s katerimi sem na Primorskem dnevniku v teh dolgih letih sodeloval. Mislim, da lahko rečem, da smo bili korektni, soočali smo mnenja in stališča ter se skupaj odločali tako, kot smo verjeli, da je prav. In seveda čestitam mladi ekipi Primorskega dnevnika, ki pod vodstvom Igorja Devetaka pogumno in uspešno kljubuje težavam sedanjega časa. Primorski dnevnik je dober, informativen, bogat, pogosto presenetljiv. Prepričan sem, da tako misli vsakdo, ki ga vzame v roke.

Odgovorni urednik od 10.11.1992 do 30.09.2007

Dnevnikova Kopernikova revolucija

ALEKSANDER KOREN

Štiriletno urednikovanje dnevnika ob koncu moje poklicne poti je bilo hkrati lahko, težko in nenavadno.

Lahko, zato, ker je uredništvo Primorskega dnevnika kolektiv, katerega temeljni lastnosti sta tovarištvo in medsebojna lojalnost. Seveda gre za kolektiv ljudi, ki razmišljajo vsak s svojo glavo, imajo različne poglede na svet in delo, tudi na vsebino in celo podobo dnevnika, vendar je prav to tisto, kar pri časopisu spodbuja ustvarjalnost, mu dikтира tempo in ga dela dinamičnega. Ob tem med kolegi prevladuje zavest, da je Primorski dnevnik več kot zgolj informativni časopis. Verjamemo namreč, da pomeni dnevnik vezno tkivo naše skupnosti, meri njen utrip in jo predstavlja navzven. Ta zavest pa pomaga pri skupnem premagovanju marsikaterih ovir in podvaja moči kolektiva.

Moje urednikovanje je bilo lahko tudi zaradi pozitivnega ozračja, ki je v preteklih štirih letih prevladovalo med organiziranimi Slovenci v Italiji. Ker je bil časopis v preteklosti pogostokrat strelovod, včasih celo grešni kozel za razhajanja znotraj naše skupnosti, je prevlada umirjenih tonov (z redkimi izjemami) olajšala moje delo. Poslušati kritike, zlasti ko so sad pristranskosti in partikularizmov, ob kopici zadolžitve in odgovornosti, ni, verjemite mi, najbolj prijetno. Je pa tega bilo v resnici v tem času malo.

A na Primorskem dnevniku plovba nikoli ni povsem mirna, zato tudi težav nikoli ne manjka. Moje imenovanje je prišlo v času, ko je na dnevniku še veljalo krizno stanje, zato je bilo prvo leto v znamenju varčevanja in kadrovske stiske zaradi prisilnih dopustov. Obseg dnevnika se je kljub temu povečal. V drugi polovici leta 2018 nas je doletela še hladna prha v obliki napovedi o izničenju javnega financiranja dnevnikov, brez katerega Primorski dnevnik ne bi mogel izhajati. Bili so to težki, mestoma moreči dnevi. Spet je bilo potrebno novim oblastnikom (in tudi delu javnosti) razlagati, kaj je naš dnevnik in zakaj je prav, da ga država pomaga ohraniti pri življenju. Pri tem smo bili deležni pomoči in podpore mnogih. Ta je prišla tudi iz okolij, od koder je človek ne bi pričakoval. Akcija je bila uspešna. Zgodba s srečnim koncem pove dvoje: da obstaja trdna zavest o vraščenosti Primorskega dnevnika v naš prostor in da uživa dnevnik ugled resnega, družbeno koristnega medija, časopisa s svojimi stališči in s svojo dušo, ki pa se trudi biti širok in konstruktiven. Pikro bi ob tem pripomnil, da nas take vidijo Italijani celo bolj kot nekateri Slovenci. Nauk zgodbe o financiranju dnevnika je tudi ta, da se je vendarle naposled pokazalo, da je stopnja politične kulture v Italiji, ko gre za varovanje temeljnih vrednot pluralne družbe, katere so mediji – ne glede na njihovo usmeritev – eden od stebrov, vsekakor višja kot si včasih predstavljamo.

Zakaj pa sem na začetku zapisal, da je bilo obdobje 2015-2019 tudi nenavadno? Preprosto zato, ker je bil to čas, ko se je na dnevniku dogajala najboljše generacijska prenova novinarskega kadra zadnjih desetletij. Upokojila se je skoraj polovica novinarjev, povprečna starost kolektiva se je bistveno znižala, veliko mlajših kolegov je bilo postavljenih na odgovorna mesta v »komandni kabini« dnevnika. Temeljito je bila prenovljena tudi spletna stran. Za dnevnik je bilo vse to prava Kopernikova revolucija, ki je zahtevala čas in nemalo truda.

Zdi se mi, da se ne motim, če zapišem, da se setev zadnjih let že polno obrestuje prav v času koronakrize, ki jo doživljamo. Tisti, ki vemo, kako časopis nastaja in koliko je pri tem tudi nevidnega dela, v prizadevanjih kolektiva, ki (ob dragoceni podpori pomožnih služb) šteje malo več kot četico ljudi, prepoznamo svežino, sproščanje pozitivne energije, željo po inovativnosti, povečani skrbi za vsebinsko, jezikovno in oblikovno ustreznost dnevnika. Vse to me navdaja z optimizmom, da se nam ni treba bati za njegovo prihodnost. Med kolegi je zdaj več takih, ki bodo – upam – praznovali njegov prihodnji, stoletni jubilej, še kot člani uredništva. In če ga bodo proslavljali, bo to hkrati pomenilo, da je še vedno pri dobrem zdravju tudi naša skupnost.

Odgovorni urednik od 01.10.2015 do 30.09.2019

Zgodba Primorskega dnevnika

Vsak dan enaka, vsak dan drugačna

TRST, GORICA – Vsakodnevna zgodba Primorskega dnevnika, ki se šestkrat tedensko nepretrgano ponavlja že tri četrta stoletja, je zgodba, v kateri z ramo ob rami, na nekajmetrski (varni) razdalji in pa na različnih zemljepisnih koncih – ter v okviru različnih podjetij – sodeluje več kot sedemdeset ljudi. Nekoč jih je bilo še veliko več. Celotni proces traja štiriindvajset ur, poteka pa ob vsakem vremenu, vedno, tudi ob praznikih.

ODKLENETA SE UREDNIŠTVI

V stavbo v Montecchijevi ulici v Trstu že navsezgodaj zjutraj, po 5. uri, tiho vstopijo snažilke zadrage Vital. Te poskrbijo, da bo ob začetku delovnega dne vse higiensko neoporečno, kar je še zlasti v tem posebnem obdobju karseda pomembno. Ob 9. uri prispeta v tržaško uredništvo prvi tajnici, ena od katerih sede v oglasni oddelku. Sočasno se vrata odklenejo v uredništvu v Garibaldijevi ulici v Gorici. Tam že 33 let dela **Sabina Fabbro**, ki je začela kot mlado dekle in je danes najbolj izkušena tajnica na dnevniku. V Gorici delata dve tajnici, v Trstu se jih bo tekom dneva izmenjalo pet.

»Ob prihodu v službo prižgemo računalnike in takoj pregledamo elektronsko pošto. Če je kako nujno obvestilo, pokličemo novinarje,« pravi **Mija Kalc** iz tržaškega tajništva. »Potem sprejmemo in porazdelimo italijanske in slovenske časopise. Ukvarjamo se s špedicijo dnevnika: če ga kdo zjutraj ni prejel, pokličemo raznašalca.« Pri tem so nekateri naročniki bolj zahtevni, »drugi pa se opravičujejo, ker nas nočejo motiti,« se posmeje Mija. Če pokliče kdo, ki bi se rad prvič naročil, vtipkajo njegove podatke in aktivirajo dostavo.

Ena izmed tajnic od 10. ure sprejema male oglase v okvirčku, osmrtnice, sožalja, uokvirjene čestitke, medtem ko za komercialne oglase skrbi podjetje TMedia v Gorici. Druga je odgovorna za prostovoljne prispevke in naročnine, ki so zlasti aktualne decembra, januarja in junija (ob plačilu drugega obroka). Tu so še razna obvestila, napovedi prireditev ... – brezplačen servis, ki ga naš dnevnik daje na razpolago slovenskim društvom in drugim ustanovam. »Telefon pogosto zazvoni, kličejo nas razni sogovorniki, tiskovni predstavniki na primer sprašujejo, ali bomo določen članek objavili.« Popoldanska izmena pripravi za objavo program kinodvoran in vreme ter nastavi pošiljko časopisa za naslednja dva dneva. V izmenah delajo do 20. ure, v koronačasu pa le do 17. ure. V tajništvu so se po gelih za umivanje rok pojavila še pleksi stekla, ki bodo koristna, ko bodo spet sprejemala obiskovalce.

PANDEMIJA IZZIV ZA UPRAVO

Dopoldne, preden prikoplajo prvi novinarji, tako kot v tajništvu poteka delo tudi v upravi podjetja DZP-PRAE v četrtem nadstropju v Montecchijevi ulici. Direktor in tri uslužbenke imajo opravka z računovodstvom, s plačili in vsem, kar zadeva osebje Primorskega dnevnika. Upravljajo odnose z dobavitelji ter gojijo stike z deželno upravo in od delkom za založništvo pri italijanskem predsedstvu vlade.

Koronačas je podjetje postavil pred nove izzive. »Zagotoviti smo morali spoštovanje novih pravil. Organizirati smo morali delo od doma, pri čemer je bilo potrebno priskrbiti osebju primerne tehnološke pripomočke,« razlaga direktor **Štefan Semen**. Ob tem so naglo nabavili zaščitne maske, gele, detergente, nazadnje še pleksi steklo. »S koronavirusom je prišlo do zapletov, pa tudi dobrih idej. Z akcijo #jazostanemdoma smo ponudili možnost začasne brezplačne naročnine na digitalno verzijo dnevnika, da bi ljudje brali časopis, ne da bi odšli od doma. Do tega je prišlo zelo hitro, predsednik Aleš Waltritsch je to uresničil v dveh dneh. Akcija pa je bila zelo učinkovita: zbrali smo 1118 novih dostopov – ljudi, ki so se registrirali na naš digitalni medij. To je velik uspeh akcije, ki je nastala čez noč, a je bila potrebna,« meni Semen. Po njegovih besedah je veliko ljudi spoznalo, da lahko bere Primorski dnevnik v digitalni obliki, kar se lahko obrestuje.

Glede temnih oblakov, ki se zgrinjajo nad gospodarstvom, Semen ne skriva določenih skrbi: »Upamo, da se država ne bo preveč zadolžila in zaradi tega rezala prispevke časopisom, saj je to za nas pomemben vir financiranja. Po drugi strani se je ves založniški sektor v tem težkem obdobju izkazal in vlada je časopise, velike in majhne založnike pohvalila za kapilarno informiranje. To pomeni, da ceni naše delo.«

V ISKANJU NOVIC

Novinarji so nekoč vstopali v tržaško in goriško uredništvo v popoldanskih urah, danes je drugače. Tempo sodobnega življenja zahteva od medijev, da so »vedno na novici«, zato so kolegi, zadolženi za spletno stran www.primorski.eu in socialna omrežja, na delu že v jutranjih urah. Pogledati je treba, ali smo po elektronski pošti prejeli kako koristno informacijo, pregledati krajevni in državni tisk v

slovenskem in italijanskem jeziku, najnoveše objave tiskovnih agencij (slovenske STA in italijanske ANSA), poklicati mestne redarje oziroma gasilce in preveriti, ali se je v zadnjih urah zgodila taka ali drugačna nesreča ... V primeru hujših nezgod ali odmevnih dogodkov se šef kronike (nekoč so mu tu pri nas pravili škof) odloči, da na prizorišče pošlje novinarja ali novinko – članek bo namreč nedvomno bolj popoln, če stvari vidimo s svojimi očmi, žal pa to ni vedno mogoče. V normalnih, torej »ne koronavirusnih«, časih se namreč ogromno dogaja ob vseh urah dneva in večera: ob nenapovedanih dogodkih (kot je lahko nesreča, protest ali politična kriza) so tu novinarske konference, zasedanja občinskih svetov in komisij, javne debate, predstavitev knjig, odprtja razstav, iskanje novic in sogovornikov, krajši ali daljši intervjuji. Ti najboljše uspejo, ko lahko sogovornika gledaš v oči ... A tudi to ni vedno mogoče, v koronačasu pa sploh nemogoče. Veliko dela poteka tako tudi po telefonu in elektronski pošti, tudi med kolegi, saj zaradi ukrepov za zajezitev koronavirusa marsikdo dela od doma.

Novinarsko delo torej nima točno določenih urnikov, okrog 12. ure pa tržaški novinarji, ki niso na terenu, sedemo za mizo in se seznanimo z novicami, ki bodo naslednjega dne našle mesto na časopisnih straneh. Načrtovati pa je že treba tudi jutrišnje delo – za časopis, ki bo izšel pojutrišnjem. Skupaj predebatiramo predstavljene teme in potencialne sogovornike. Vsakdo lahko iznese svoje predloge, pomisleke, tudi kritike: marsikdaj je v uredništvu prav živahno :-). Potek našega dela je virus s krono dobrega spremenil: nobenega tekanja za dogodki in politiki, ampak vneto iskanje novic in izbiranje sogovornikov, kar ima nedvomno tudi prednosti.

Delo se v obeh uredništvih nadaljuje do večernih ur, v tržaškem do nočnih. Okrog 20. ure se uredniki dogovorijo, katerim novicam bo časopis dal prednost na prvi strani, dežurni urednik pa mora pred tiskom pregledati odtise vseh strani. Če je šlo vse kot po maslu, se novinarsko delo zaključi med 23. in 23.30, v času večernih športnih tekem in izrednih dogodkov pa po polnoči.

NAŠE OČI IN ROKE

Novinarski kolektiv Primorskega dnevnika je – glede na to, da želimo soustvarjati časopis, ki pokriva tako lokalno kot državno, čezmejno in mednarodno stvarnost – preprosto premajhen, da bi lahko sam opravil vse delo. Zato so »naše oči in roke« tudi številni sodelavci, ki se podajo na dogodek

Vodja tehničnega oddelka Marko Hussu (prvi z leve) in sodelavci Nikolaj Kovačič (na ekranu), Paolo Secoli, Marco Bagedda in Igor Pertot

ali intervju in ga doživeto prenesajo na časopisni papir. Brez njih si Primorskega dnevnika pravzaprav ne bi mogli zamišljati. Naš pogled v mladinski svet pa predstavljajo mladi, ki se zbirajo okrog petkove mladinske strani – ta se od letošnje sezone imenuje @Direkt.

Prav vsak dan in tako rekoč 24 ur dnevno pa so »naše oči« prizadevni in neutrudljivi fotografi. Uradni fotograf Primorskega dnevnika je Damjan Balbi, s katerim pod okriljem podjetja FotoDamj@n sodeluje Paolo Giovannini. Na Goriškem se pod fotografijo podpisuje Pierluigi - Pigio Bumbaca, na Trziškem Katia Bonaventura.

Poklic fotografa ne pozna prostih dni ali praznikov. **Damjan Balbi** je pri časopisu že celih 25 let, njegova mentorja sta bila Davorin Križmančič in Sergio Ferrari. Kot pravi, se je poklic radikalno spremenil okrog leta 2000. »Fotografi smo zapustili temnice: delo ni bilo več obrtniško, temveč je postalo digitalno. Tehnologija se je takrat izredno hitro spreminjala, stroški so bili ogromni in jih nismo amortizirali: naša prva digitalna kamera je stala šest milijonov in pol, danes ne bi zanj dobili niti 50 evrov.«

Fotograf delavnik se začne okrog 9. ure in zaključi pozno v noč. V koronačasu je dela manj, saj ni veliko dogod-

Uredništvo Primorskega dnevnika med virtualno sejo (od leve zgoraj): Vesna Pahor, Aleksija Ambrožič, Vencina, Costanza Frandolic, Danjel Radetič, Igor Devetak, Darko Bradassi, Poljanka Dolhar, Aljoša

V tajništvu tržaškega uredništva (z leve): Federica Filincieri (na ekranu), Tamara Leghissa, Romina (na ekranu) in Greta Kralj

V upravi založnika DZP-PRAE: direktor Štefan Semen, Tiziana Franca Tul (na fotografiji manjka Damiana Brizzi)

Raznašalka Wilma Purič

Raznašalka Daniela Tomšič

Od tiskarja šoferji Micore

...osi, Aljoša Gašperlin, Jan Grgič, Erik Piccini (in mali Niko), Peter Verč (z Viko), Veronika Sossa, Albert Fonda, Valentina Sancin, Sanela Čoralič, Sara Sternad, Ivan Žerjal in Jaruška Majovski FOTODAMJ@N

...na Sossi, Mija Kalc FOTODAMJ@N

Damjan Balbi

Pierluigi Bumbaca

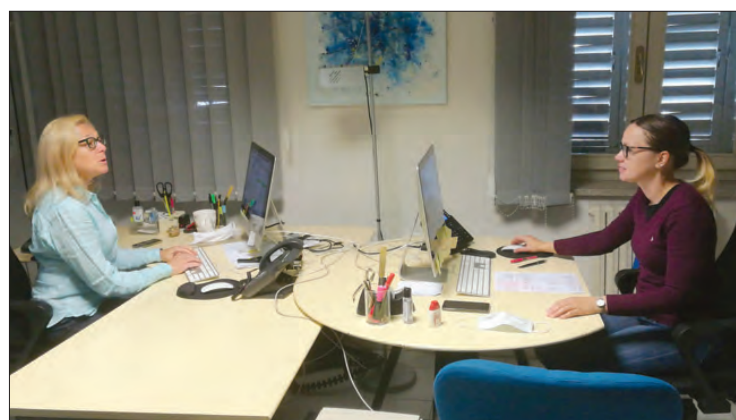
Paolo Giovannini

Katia Bonaventura

...a Natural (levo) in FOTODAMJ@N

Tajništvo goriškega uredništva: Sabina Fabbro (levo) in Laura Ferfolja

...karne do raznašalcev časopis prevažajo zadruga Vital (na fotografiji Sebastian K)

Vodja tiskarne Dean Bogatec in vodja rotacije Igor Malalan (v sredini) ter Mario Biagiotti, Mauro Finessi in Giulio Ferluga (na fotografiji manjka zunanji sodelavec Davide Tomaselli); na desni fotografiji končno Primorski

FOTODAMJ@N

kov, a Damjan pravi, da je z mislijo kljub vsemu vedno pri delu – živimo tako absurdno situacijo, da bi lahko vedno fotografiral ... Nekaj več prostega časa pa je izrabil za pridobitev uradnega dovoljenja za upravljanje brezpilotnikov (dronov), »ki bodo povsem spremenili našo perspektivo in pogled na prostor«; ob dronu ima v avtu običajno štiri fotografske aparate – trenutno najraje fotografira z manjšim aparatom, »ki je kakovosten in skoraj neopazen, tako da se ga ljudje ne prestrašijo kot velikih objektivov«.

NEZAMENLJIVO DELO STAVNICE

Ko so vsi članki in fotografije porazdeljeni po posameznih straneh, jih za tisk pripravi petčlanska ekipa v stavnici v prvem nadstropju na Montecchijevi. Vodi jo **Marko Hussu**, ki je pri Primorskem dnevniku že več kot 30 let. Ob njegovem prihodu konec 80. leta je v tehnični službi delalo 28 ljudi, stavbo so pravkar prenovili, v Franciji so takrat kupili prvi redakcijski sistem Primorskega dnevnika – danes se časopis pripravlja na nov redakcijski sistem, šesti po vrsti, v stavnici pa dela pet ljudi, »en mesec smo bili samo trije,« pravi Marko. V stavnici glavina dela poteka med 16. in 24. uro, med katerimi popravljajo tehnične napake, ki smo jih pri risanju strani zagrešili uredniki, sami urejujejo nekatere strani (na primer TV sporede in koledarske strani z oglasi, smrtnicami, čestitkami) ter vsako stran pripravijo tako za tisk kot za digitalno izdajo. Veliko pa je tudi manjših opravil, po zaslugi katerih je naša spletna stran bolj pestra: v stavnici nanjo nalagajo fotogalerije, videoposnetke, fotografije bralcev, razne rubrike, oglase ... Zasluga tehnikov je, da je digitalni izvod časopisa naročnikom na voljo že nekaj minut po polnoči, ko se je nov dan začel samo na koledarju ...

HRUPNI »NOČNI PLES«

Ko odbije 22. ura, v stavbo v Montecchijevi ulici vstopijo tiskarji podjetja Edigraf. Teh je trenutno pet. Dnevnik še ni končan, zadnji članki se še pišejo, pred samim tiskanjem pa je treba marsikaj postoriti. »Polovica tiskarjev v rotaciji v pritličju pripravi stroj, ga očisti, dolije barve in nastavi papir. Vsako noč porabimo povprečno po 600 kilogramov papirja. Ostali se ukvarjajo s stranmi časopisa v pdf formatu in s špedicijo. To pomeni, da pripravijo etikete in pakete, v katere bodo pozneje spravili izvoze časopisa,« razloži tehnični vodja tiskarne **Dean Bogatec**.

Ko so pdf strani pripravljene, jih tiskarji razvrstijo od prve do zadnje. Strani namreč preslikajo in jih z laserjem tiskajo na aluminijaste plošče. Šele nato pride na vrsto rotacija kot taka. Stroj švedske znamke Solna je iz leta 1984 in glede na starost še dober. To je v bistvu zadnja tiskarna v mestu, podjetje pa prehaja v obdobje nujnih posodobitev. Stroj najprej regulirajo, nato vanj vstavijo plošče in papir prevlečejo po stroju. Če gre vse po načrtih in če novinarji niso zamujali (torej če je bil časopis končan opolnoči), se ob 1. uri začne hrupen »nočni ples«. Rotacija natisne vse izvoze dnevnika v 40 minutah, pri čemer se vedno kaj zgodi, papir se na primer pogosto zatakne. Pred 2. uro je tiskanja načeloma konec, sledi priprava paketov z naslovi naročnikov, pakete zložijo po vozčkih, kjer pričakajo posamezna vozila in raznašalce. Tiskarji, nočne ptice, odidejo domov okrog 4. ure.

OD SV. JAKOBA V VSE SMERI

Po 2. uri, ko je rotacija opravila svojo nočno nalogo, časopise pred stavbo v Montecchijevi ulici, nekdanjo Cirilmetodovo šolo, že čakajo vozila zadruga Vital. Ti med 2.30 in 3.30 odpeljejo izvoze dnevnika v vse smeri: do svojih raznašalcev, raznašalcev zadruga Koala (ti pokrivajo večji del tržaškega Krasa, goriško pokrajino in del Brega), podjetja Dispe v Trzinu (od koder krene distribucija vseh časopisov po trafikah), nekaterih naročnikov, katerim časopis dostavijo neposredno, na italijansko pošto (za oddaljene kraje) ter pošti v Kopru in Novi Gorici. Ob nedeljah in praznikih, ko časopisi v Sloveniji ne izidejo, pa sami poskrbijo še za distribucijo časopisov po obali vse do Portoroža. Tudi po določenih ulicah v središču Ljubljane dnevnik deli raznašalec, pojasnjuje **Robi Pescatori** iz zadruga Koala, ki že vrsto let koordinira delo na tem področju. Poleti potuje dnevnik po pošti tudi na Hrvaško, z administrativnimi storitvami za naročnike v tujini pa se ukvarja podjetje Distriest iz skupine KB1909, ki ima sedež v Sežani.

»Pomembno je, da časopis pravočasno dostavimo tistim, ki ga morajo raznašati naprej,« pravi **Aljoša Tavčar**, predsednik zadruga Vital, ki lahko računa na štiri voznike vozil, šest mopedistov ter osebo, ki usklajuje delo, sprejema reklamacije in podobno. Tavčar poudarja, da je ključnega pomena sodelovanje z zadrugo Koala, »saj se poznamo in si pomagamo. Cilj je skupen: naročnik mora čim prej prejeti časopis. Daj se s tem se strinja Pescatori: »Med zadrugama je veliko sodelovanja: če pride do zamude, okvare, prometne nesreče, se z vzajemno pomočjo ponoči naglo uskladimo in spremenimo proge. Veliko dela pa je logističnega značaja, še pred raznašanjem.« V času pandemije je komplikacij še več.

Pri Koali je 15 raznašalcev, polovica teh je žensk. »Čeprav to ni osemurno delo, je kar zahtevno, saj je treba na cesto zgodaj zjutraj ob vsakem vremenu, tudi z burjo in ledom,« pravi Pescatori. S Tavčarjem soglašata, da je nove raznašalce težko najti, še posebno mladi se otepajo dela ob nedeljah in praznikih. Pescatori pa se hvaležno spominja raznašalcev, ki so več desetletij, na začetku sploh prostovoljno, ponosno raznašali Primorski dnevnik. Slavica Milič je denimo začela leta 1947, na območju Nabrežine Postaja pa je nadaljevala do svojega 89. leta, ko je časopis še dostavljala osim naročnikom.

Raznašanje je z organizacijskega vidika zapleteno in terja precej sredstev, a je obenem izredno dragoceno, kar se je izkazalo tudi v času pandemije.

Član zadruga ostaneš za vedno

Lastnica Primorskega dnevnika je od leta 1997 istoimenska zadruga, ki trenutno šteje nekaj več kot 2000 članov. Od lanske pomladi ji predseduje **Igor Kocijančič**, z novim predsednikom se je pomladil tudi del upraviteljev (ostali upravitelji so Jelka Daneu, Alida Passon, Pierina Furlan, Matej Iskra, Aljoša Sosol, Rado Gruden, Fabio Pahor in Filip Hlede). »Zadruga se je rodila v kriznem trenutku za časopis, ko je bilo treba dokazati navezanost nanj in skrb za njegov obstoj. Takrat je štela skoraj 3000 članov in članic, po tistem velikem začetnem zagonu pa je bilo novih članov bolj malo,« pojasnjuje Kocijančič. »Medtem so mnogi žal umrli, članstvo pa ni prenosljivo, ampak stvar svobodne izbire posameznika. Zato je naš prvi cilj predvsem pridobiti nekaj desetih novih članov.« Upravni svet išče poti, kako bi motiviral mlajše aktivne člane skupnosti, da bi pristopili k zadrugi. »Zato skušamo posodobiti seznam ugodnosti, ki jih uživajo člani zadruga, ob 75-letnici Primorskega dnevnika pa pripravljamo tudi posebno darilo: vsi dosedanj člani in prvih 100 novih članov bodo strip *Črni plamen* o požigu Narodnega doma, ki zdaj izhaja v časopisu v nadaljevanju, prejeli v dar v knjižni obliki.«

Za vstop v zadrugo je treba odšteti 25,16 evra. »V zameno za to minimalno vsoto postane vsak član lastnik delčka časopisa. Vpišeš se samo enkrat, član pa ostaneš za vedno,« zaključuje Kocijančič.

Postanite naši »jubilejni« naročniki

Zadruga Primorski dnevnik je edina lastnica založniške družbe DZP - PRAE, ki vsakodnevno skrbi za izdajanje časopisa. Njenemu upravnemu odboru predseduje **Aleš Waltritsch** (ostali člani so Paolo Mahorčič, Ivo Corva, Alenka Obad in Jure Kufersin), ki o položaju podjetja pravi, da je dober, je pa pandemija novega koronavirusa povzročila določene finančne odlive. »Nakupiti je bilo treba zaščitno opremo in bolj opremiti zaposlene za delo od doma, upadel je priliv od komercialnih in društvenih oglasov ter od prodaje v kioskih.«

Z optimizmom pa ga navdaja dober odziv, na katerega je v času karantene naletela naša akcija brezplačnega dostopa do digitalne izdaje. »Novinarski kolektiv v tem času pripravlja zelo zanimive in aktualne vsebine, kar očitno cenijo tudi novi bralci. Ker lahko 75-letnico dnevnika za zdaj proslavimo samo virtualno, smo zanje v tem jubilejnem mesecu pripravili dve posebno ugodni naročnini: kdor se zdaj naroči, bo do konca leta v zameno za 75€ bral digitalno izdajo dnevnika, za 99€ pa bo na dom prejemal tudi tiskan časopis. Upamo, da bo čim več ljudi izkoristilo to prilžnost in nas bralo še naprej,« pravi predsednik in napoveduje za bližnjo prihodnost tudi nova presenečenja za naročnike Primorskega dnevnika.

RANA URA, ZLATA URA

Repenka **Wilma Purič** s svojim mopedom starta vsako jutro ob 4.45, ko je še tema. Ob 6. uri, preden se na cesti pojavijo druga vozila, je spet doma. To počenja že 25 let. »Ob tem sem imela istočasno tudi druge službe, kot hišna pomočnica in uradnica v odvetniški pisarni,« pravi. Časopise ji pustijo pred hišo, ona jih prevzame in se zapelje po okolici. »Noč je čudovita, mirna. Občudujem Luno, sprejem srne in druge živali.« Kaj pa, če dežuje? »Ni problema, nadenem si "cerado" in grem,« odvrne Wilma.

Iz podobnega testa je tudi **Daniela Tomšič**, ki dnevnik raznaša po Sovodnjah, Gabrijah in Vrhu: »1. junija bo deset let, odkar sem začela.« Budilko ima nastavljeno ob 4.44 (točno tako), a se sama vedno prebudi še pred zvonjenjem. »Tega ritma sem vajena, nisem utrujena. Samo oblečem se in odidem,« pravi. Med 5. in 7. uro razdeli 130, ob nedeljah 140 izvodov. Tudi ona med vožnjo ceni naravo: »Opažam veverice, kune, lisice. V Gabrijah sem že občudovala postav-nega jelena, velik je bil kot konj.« Ko dežuje je huje, a sama se ne spominja, kdaj je zadnjič deževalo, kaj šele snežilo.

Vzide sonce. V poštnih nabiralnikih in trafikah je dnevnik na voljo. V Montecchijevi ulici je medtem snažilka že nekaj časa na delu. Kmalu bodo prišle tudi tajnice ...

Vsakodnevna zgodba Primorskega dnevnika se lahko ponovno začne.

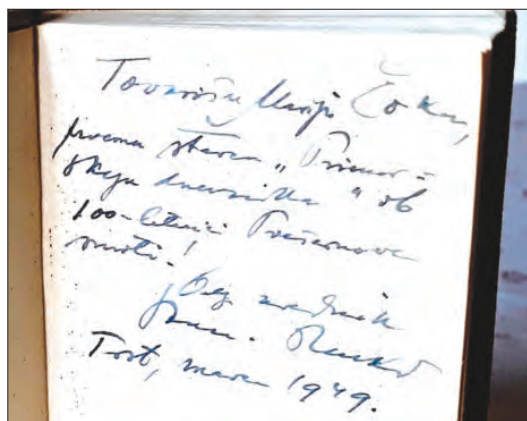
Stran sta pripravila
Aljoša Fonda in Poljanka Dolhar

**Petinsedemdeseti
Rojstni dan
Imaš,
Moj dragi PRIMORSKI DNEVNIK!
Obdobje dolgo si nam že opisal,
Radovedno
Svet nam razkril.
Koronavirus ne bo te premagal
In te niti utišal.**

**Dnevno
Novice
Enkratne
V svet neutrudljivo pošiljaš.
Nam vsem si v ponos
In zato
Korajžno in pokončno naprej!**

Maja Peterin

Moj spomin na Primorski dnevnik seže daleč, in sicer kar v leto 1945, ko smo imeli v naši družini časopis vsak dan že navsezgodaj na mizi, saj ga je prinašal domov moj oče Marij Čok, ki je bil nastavljen kot prvi stavec v tiskarni Primorskega dnevnika. Jaz pa sem se takrat šele začela učiti abecedo ...

Spominjam se tudi dneva, ko je oče marca leta 1949 vidno zadovoljen pokazal meni in mami osebno priznanje, ki ga je prejel od tedanjega odgovornega urednika dr. Stanislava Renka, in sicer žepno izdajo Poezije doktorja Franceta Prešerna, ki je bila tedaj komaj natisnjena in za takratne povojne čase skoraj redkost.

Koliko časa je minilo, koliko spominov, dogodkov, sprememb je nastalo od takrat pri nas in po svetu! PRIMORSKI DNEVNIK pa je tu, naš zvesti prijatelj, ki nas o vsem tem obvešča dan za dnem v našem materinem jeziku.

Ob 75-letnici PRIMORSKEGA DNEVNIKA naj gredo tople čestitke prav vsem, ki si požrtvovalno prizadevate, da lahko prebiramo NAŠ dnevnik, na spletu in v tiskani izdaji. Naj vas vedno spodbuja misel, da karkoli nam posreduje, ne gre nikoli neopazno mimo in da smo vam hvaležni za ves vaš stalni trud in delo.

Naj živi PRIMORSKI DNEVNIK!
S toplimi pozdravi

Marjuča Čok

Primorski dnevnik je del mojega vsakdana že od otroštva, ko sta ga prebiral mama in tata, sama pa sem prečitala le kak članek in televizijski program. Potem pa sem se začela zanimati za različne članke od politične kronike do kulturnih dogodkov. Danes preberem naslove o politiki le bežno, ker se o slednji seznanim po televizijskih dnevnikih, preberem pa vse članke o tržaškem in nekatere o goriškem dogajanju. Najbolj me zanimajo Pisma uredništvu in Tako je (morda) ... ter vsa mnenja in rubrike. Prav poseben slog pisanja imata Marjan Kemperle in Igor Pison in vsi njuni članki so nadvse zanimivi! V našem dnevniku – in to podčrtam – je veliko različnih člankov ter mnenj, od zgodovinskih do socialnih, od športnih do kulturnih in posebno zanimivih in nazadnje še hvalevredna stran, ki je v pristojnosti mladine! Hvala vsem, ki pripravljate naš Primorski dnevnik!

wilma.orel@gmail.com

Od nekdanjega Primorski del mojega vsakdana. Nekoč so k nam domov po pošti dostavljali še Novi list, Demokracijo in Gospodarstvo. Očetu je tisk nudil izhodišča za modrovanje s prijatelji. Pogovarjali so se bolj ali manj umirjeno, dokler kdo ni omenil pisanja Katoliškega glasa, Dela ali Piccola. Takrat se je lahko razvnela burna razprava. Osrednji italijanski časopisi so mi postali zanimivi v letih samostojnega odločanja.

Petdeseta in šestdeseta leta so seveda oddaljen spomin, današnji čas je drugačen in poročevalsko manj pester. V jutranjih urah je itak vse upočasnjeno: vstajanje, umivanje, odpiranje oken, odklepanje vhodnih vrat in koraki do poštnega nabiralnika. Edino občasno vznemirjenje predstavlja raznašalčeva zamuda, zaskrbi me, da se mu ni kaj pripetilo. Ko

Naše bralke in bralci o Primorskem dnevniku

Član družine

sta Primorski in očala na mizi in se med pitjem soka kuha kava, pride ob skodelici kave in prepečenju na vrsto listanje in branje, tihi komentarji, zmrzovanje ali zadovoljstvo. Križanka je v moji domeni. Zdaj so problematična le popraznična jutra, ko navedenih dražljajev ni in je brez dialoga s Primorskim jutranja telovadba manj doživeta.

Upočasnjenost sprejemam kot vse, kar življenje nudi. Jasno je, da nič ni več tako, kot je nekoč bilo. Pa je bilo pri nas svojčas razburljivo predvsem zaradi Primorskega. V zgodnjih devetdesetih letih so bila jutra zelo živahna: spodbujanju k vstajanju so sledila metanje »paninov« v šolski torbi, skodelice kave in vedno ista priporočila: »nisi morda pozabil?«, »si vzel vse?«. Ritem se je neizogibno ustavil ob Primorskem, tega se je namreč z neverjetno hitrostjo »cukalo« iz roke v roko. Vsak je hotel prelistati »svoje« strani in ni bilo govora, da bi časopisne strani ločili. Časopisa se ne deli, mora biti cel, urejen, pa čeprav je vsak želel videti samo eno ali nekaj strani: »samo pogledam, daj«, »saj ga imaš v šoli!«, »tudi ti!«, »ja, ma ...« Prerokanje je iz dneva v dan naraščalo. Kako preseči nevzdržno jutranjo napetost? Poklicala sem redakcijo in vprašala, če je morda predvidena varianta nekoliko povišane naročnine za dobavo dveh izvodov. Verjetno bi tudi dva Primorska ne rešila tiste situacije, toda zgleda, da ta zamisel ni zanimala nikogar razen mene in, konec koncev, morda bi tudi dvojni izvod ne umiril jutranjih mrzličnih priprav na odhod od doma.

Bogomila Kravos

Za mojo družino je Primorski dnevnik kakor vsakodnevna hrana. Razen dnevnih novic so mi pri srcu predvsem komentarji časnikarjev – brez teh zame časopis ni treba, da obstaja! Všeč mi je stran »mnenja, rubrike«.

Kar me zelo veseli, je spoštljiv odnos med Radom Trst A in Primorskim.

Še na mnoga leta!

Milan Križman (Repen)

Primorski dnevnik, večni partizan in naš borec za pravice, narodni obstoj in svobodo slovenskega jezika! Hvala!

Pia Cah

Odkar sem postala naročnik Primorskega dnevnika v tiskani obliki in še bolj, odkar izhaja tudi v digitalni obliki, je postal Primorski dnevnik moj dnevni sopotnik. Dan se ne prične brez branja časopisa, aktualnih novic, mnenj in obvestil. Ko grem po svetu, predvsem z SPDT-jem, s prijatelji ali z družino na dopust, si vedno vzamem dovolj časa, da preberem njegove strani in ostanem v stalnem stiku z domačim okoljem in slovensko besedo. Ob ponedeljkih pogrešam ta domači zvon, ki pa je toliko bolj glasen ob torkih, saj je še bogatejši z novicami, predvsem iz sveta športa. Njegove priloge iz gledališkega sveta pa popeljejo še v ta magični edinstveni svet, ki ga večkrat pogrešam, saj me spominja na mladinsko obdobje, ko sem si lahko kot reditelj in nato kot blagajnik nešteto krat ogledala predstave in se v njih še bolj poglabila. Hvala za to, kar si, dragi prijatelj Primorski dnevnik.

Mirna Viola

Dragi prijatelj, v tvoji družbi popijem jutranjo kavo. Obračam strani in ti me obveščaš o tem, kar se dogaja po svetu in pri nas. Hvala in vse najboljše za tvoj 75. rojstni dan!

Barbara Corosez

Kar tako naprej!!! 🙌🙏

Ne zameriti, če nisem vaš naročnik. Meni se dopade kupiti dnevnik pri prodajalcu časopisov, tako izrabim priložnost, da izrečem par besed, ki so mi v današnjem času zelo potrebne. Tudi samo par besed.

Hvala za pozornost in lep pozdrav,

Radovan Legiša

P.s. Naročnik je pa moj oče (Janko iz Sosljana) že dolgo let.

Pri nas doma smo čitali Primorski dnevnik od začetka njegovega izhajanja, torej po koncu vojne. Spominjam se, da sem bil še majhen, ko je bil Primorski skoraj vsako nedeljo na mizi, včasih tudi v tednu. Moja babica Katarina, ki je leta 1957 dočakala zavirljivih 97 let starosti, je do konca svojih dni brala brez naočnikov svojo mašno knjigo, ki ji jo je podaril njen mož ob poroki, in zelo rada tudi Primorski dnevnik.

Od takrat do danes je ostal pri nas doma Primorski dnevnik, kot naš poročevalec in povezovalac, brez katerega bi ostali osamljeni in neseznanjeni z našim vsakodnevnim dogajanjem. Zaradi tega želimo Primorskemu dnevniku še na mnoga leta.

S spoštovanjem,
Zoran Sosič

Tania Skerlavai

Spoštovani!

Moje sploh prvo čtivo v komaj odkritem materinem jeziku je Finžgarjev roman Pod svobodnim soncem, ki je kot prvi podlistek izhajal v novoustanovljenem Primorskem dnevniku in sem ga vestno strigla ter hranila kar nekaj let, dokler ni izšla nova knjižna izdaja. Zdaj pa me naš Primorski – kljub 59-letnemu življenju v zdomstvu – povezuje z domačimi kraji in ljudmi, za kar velja moja prisrčna zahvala vsem sodelavkam in sodelavcem!

Mirella Urdih Merku

Ime mi je Dario Andlovic in sem delal kot raznašalec Primorskega dnevnika od leta 1977 do 1979. Zahvaljujem se vodji Vojuku Slavcu in pozdravljam vse bivše delavce v tiskarni časopisa, kjer smo se zjutraj zgodaj živahno in prisrčno imeli. Prižgali smo skuterje in se poslovili z nasmehom ter se odpravili na dostavo časopisov. Sedaj, ko sem po poklicu fizioterapevt in hiropraktik, se z nostalgijo spominjam teh posebnih časov.

Spoštovani, rada bi z vami delila spomin iz otroštva iz prvih šestdesetih let prejšnjega stoletja. Ko je gospod župnik med priliko pozval, naj ne beremo neprimernega čtiva, je med temi bil tudi naš priljubljeni dnevnik.

To nas doma ni motilo, bili smo naročeni in ga z veseljem brali.

To mi polemika, ampak otroški spomin.

Vse najboljše, Primorski dnevnik, in vsem vam, ki ga pripravljate.

Marija

1983: na Montecchijevi ulici brnijo linotajpi.
Walter Corbatti, nekdanji uslužbenec

Ko zjutraj, ko vstanem, ko si oči pomanem, Primorski v roke vzamem ...

Ne gre drugače, od poznih sedemdesetih let dalje. Takrat sva z bratom začela z različnimi pošolskimi dejavnostmi in starša sta postala naročnika, da bi sledila našim podvigom. Še danes hranimo izrezane članke, predvsem o minibasketu, folklori, tabornikih.

V srednji šoli je profesorica Zora Tavčar ocenila, da je moja šolska naloga iz slovenščine dobro poročilo o ustvarjalnem tednu, ki je potekal na šoli Kosovel, in ga poslala na Primorski, ki je članek srednješolke objavil. Tudi to hranim.

Iz istega obdobja je tudi spomin na Titovo smrt. Ob prihodu v razred smo vsi imeli na svoji klopi izvod Primorskega z naslovom: Tito je umrl. Tudi ta Primorski hranim.

Še danes izrezujem članke, včasih še kaj napišem, še hranim nekatere izvode z dogodki, ki so zame pomembni in so mi pri srcu. Zato še danes: ko zjutraj, ko vstanem, ko si oči pomanem, Primorski v roke vzamem ... In dan se lahko začne! S tiskano izdajo, seveda. Po spletu pa za sprotne novice ...

Vse najboljše za uspešno prihodnost, dragi Primorski, zvesti spremljevalec mojih malih in večjih življenjskih dogodkov!

Živka Persi

Ob 75-letnici Primorskega dnevnika bom, poleg čestitk za tri četrta stoletja spremljanja zamejskega življenja, izrazil še veliko zadovoljstvo nad tem, da že nekaj let razpolagamo s spletno verzijo časopisa, ki nam dovoli, ne samo, da ga bremo »svežega« tudi kadar smo kjerkoli v tujini, ampak, da nam je celo na razpolago že v prvih minutah dneva, nekaj minut po polnoči!

Pavel Fonda

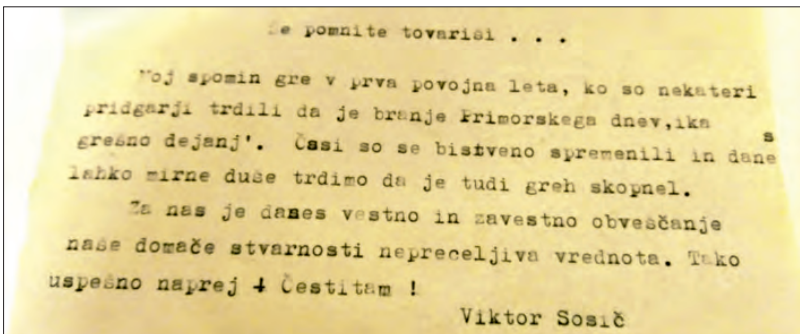
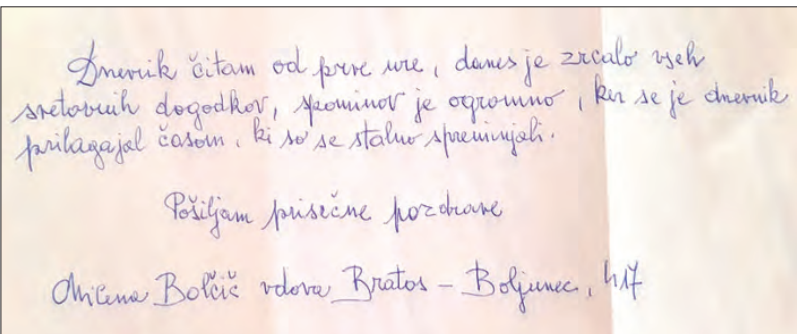
Ko se Primorski dnevnik spremeni v ročno delo ...

Greta

Po pravici povem, da si svojega vsakdana brez Primorskega dnevnika enostavno ne morem predstavljati.

Primorski dnevnik je za vse nas veliko bogastvo, v nekem smislu je tudi naš sogovornik, soustvarjalec časa in razmer, v katerih živimo. Ob prebiranju našega dnevnika imam včasih celo vtis, da se na daljavo pogovarjam z našimi ljudmi, ki se mi na straneh prikazujejo, z njimi sočustvujem, sem nanje tudi ponosen, če so ustvarili nekaj lepega, se z njimi veselim, pa tudi delim žalost, če se jim je kaj ponesrečilo.

Kot človek, ki je globoko zasidran v ta tukajšnji slovenski športni svet, pa moram urednikom Primorskega dnevnika samo čestitati in se jim zahvaliti, da naš šport tako zavzeto spremljajo in ustvarjajo tudi torkovo športno prilogo, ki je prav gotovo svo-

jevrstni podvig, za katerega je ves zamejski športni svet lahko vsem ustvarjalcem samo hvaležen.

Zato: ob visokem jubileju iskrene čestitke v srčni želji, da Primorski dnevnik ostane še naprej to, kar je danes. Srečno!

Ivan Peterlin
predsednik ZSSDI

Primorski dnevnik beremo v družini vsak dan, dobimo ga že v zgodnjih jutranjih urah in ga z veseljem vsi prelistamo in preberemo. Spominjam se svojega otroštva, ko je bil moj nono raznašalec Primorskega dnevnika. Nekaj let od tega pa sem tudi sama pisala za mladinsko prilogo Primorskega dnevnika Š.U.M.- Šepet Ulice Montecchi – bila je zelo lepa izkušnja.

Nika Čok

Ne pozna se še niti polovico tvojih lepih 75 let. Pod tem imenom si se rodil sredi osvobojenih mest, z energijo in navdušenostjo komaj prebenedene človeške nočne more. A tvoje čvrste korenine segajo dlje, v gozdove, v ilegalo, ko si v najhujših, neznosnih pogojih širil informacije, znanje, kulturo in iz nas Slovencev, Primorcev, delal skupnost. To delaš že več kot 75 let: ko te zjutraj primemo v roke ali v zadnjih letih podrsamo po ekranu, se od Trbiža do Milj povezujemo. Najvažnejši od štirih stebrov, ki nas delajo skupnost, poleg tebe še šola, društveno prostovoljno delovanje in gospodarstvo, si bil priča razvoju naše skupnosti, iz preporoda po črni noči skozi vzpone in včasih padce, pisal si o nevihtah in o jasnih sončnih dneh našega človeka. Brez tebe ne bi vedeli drug za drugega, omogočaš nam, da se veselimo uspehov vsakega od nas. Berem te s strastjo in zelo poglobljeno. Po inženirskem stereotipnem pristopu (natančnost in zaporednost ...) z veliko težavo preskočim katerikoli članek. Ko te berem, izvem kaj se dogaja z nami na Goriškem. Ob klepetu z znanci ali prijatelji s Tržaškega nam ne bi zmanjkala tema, o kateri govoriti, odpiraš mi pogled v Benečijo, v Režijo in Kanalsko dolino. Ko te berem, spoznavam ostale slovenske in druge manjšine, s katerimi izzivi se kosajo, kako jih rešujejo. Tvoje nedeljske teme, zgodovinske, znanstvene, tehnološke ali tudi kulinarčne poglobitve so strokovne. Pogosto pomislim, kako smo lahko srečni, da imamo tak dnevnik, ki po kakovosti in razgledanosti krepko, za nešteto krat presega številčnost skupnosti, v kateri se rojeva.

Ob tvojem rojstnem dnevu bi se rad zahvalil vsem novinarkam in novinarjem, ki te pišejo, sodelavkam in sodelavcem, ki te bogatijo, a tudi fotografom, tiskarjem, raznašalcem, vsem, ki prispevajo tudi majhen kamenček, lahko tudi drobec, da te vsak dan berem z užitkom. Kljub številnim letom, kar si stalno med nami, najprej v gozdovih in skrit v domovih, v tovarnah, na plaži, povsod kjer smo te brali v naslednjih rodovih, si še vedno mlad in ti voščim da bi tak še dolgo ostal. Brez tebe bi ne bilo naše skupnosti. V pričakovanju jutrišnje številke, ko bova spet drug drugega oplajala, ko boš odnesel delček mojega življenja do Alp in do morja in me boš spet, kot vsak dan, bogatil tako, kot danes še slutiti ne morem, ti iz srca izrečem: hvala, Primorski dnevnik, in še na mnoga leta.

David Peterin

Hvala, ker vztrajate kot moj najljubši slovenski dnevnik že 75 let!

Tomaž Kraigher,
Ljubljana

Dragi Primorski dnevnik, v pravem pomenu besede si bil od samega začetka nepogrešljiv »član« moje družine.

Spomini na otroštvo, ki segajo v šestdeseta leta prejšnjega stoletja, so zame neločljivo povezani z mojim nonotom. Vidim ga pri mizi, ko bere »neskončni« podlistek Ukana. Bil si mi ob strani v Ljubljani, tako kot ostalim Zamejcem, ki smo svoja študentska leta preživljali v Jugoslaviji.

Praznuješ obletnico v težkih časih, med virusom s krono, z njegovimi prepovedmi ter strahovi in težkimi gospodarskimi razmerami, ki človeštvu pretijo lakoto. Ampak tudi v časih (morda) nove zavesti, boljše, bolj človeške.

Dragi Primorski, bodi pogumen glasilec novih razmer, modrih zamisli in izbir, v katerih se bomo prepoznavali vsi, ki želimo pravično življenje za vse v tesnem stiku s čisto naravo. Bodi ponosen na-

slednik svojega predhodnika, Partizanskega dnevnika, in za vselej ostani Naš, duša slovenskega naroda v zahodnem Zamejstvu matične domovine.

Katja Kjuder

Primorski dnevnik diši po vsakodnevem rojstnem dnevu!

Zlatka Obed

Kaj je meni Primorski dnevnik? Imam prav lahek odgovor, če samo pomislim na otroška leta v hiši mojih nonotov pod gorami trnovskih gozdov. Poslušanje šepetanja takratnih odraslih, ko so skrivaj prenašali drug drugemu novice, prebrane in na pamet ponavljane besede partizanskega bojevanja v gozdovih tam nad Idrijo in Vipavsko dolino. Pozneje sem izvedel, da so tiste tiskane besede izvir tega časopisa. To mi je v prsih ostalo ljubeče in nepozabno.

V sedanjosti mi Primorski dnevnik dopolnjuje lokalne novice in še dodatno posebne novice o kar nas je tu živelih Slovencev. To se pravi, da rad berem naše novice. Hvala vam, hvala.

Darko Klanjšček
(izkoreninjen iz Šempasa)

Dobro jutro, vsako jutro s Primorskim dnevnikom.

Sonia

Pozno sem prebrala vaše vabilo ob jubileju. So nekatera sporočila, ki jih bralec spregleda, ker misli, da ga ne zanimajo. Pa vendar.

Primorski dnevnik pomeni za tiste, ki so ga spremljali od samega začetka, pripadnost neki skupnosti, ki so si jo morali že v šolskih klopetih priboriti iz dneva v dan, iz leta v leto. V samem začetku izhajanja, v letih 1945 do 1950, si moral časopis naročiti v trafiki, tebi najbližji, da so ti ga shranili. Prejemali so ga samo zato in nekateri upravitelji so to uslugo odklanjali z raznimi izgovori. Kupci časopisa so bili označeni kot »ščavi«. Danes so boljši časi, če ne najdeš časopisa na vratih ali v poštnem nabiralniku, ne misliš, da ti ga je »poredni« sosed strgal ali ti ga vzel. Danes ga v mestu raznašalec prejmeš že ob petih zjutraj. Če ga ni, si že v skrbah ali se je raznašalcu kaj zgodilo, da motorček ni vžgal, da je imel karambol, da je poledica, v primeru, da naslovnik stanuje v višjih legah mesta. Danes ti ne šine v glavo, da bi PD lahko ne izšel. Lahko se imaš za privilegiranega meščana, da ti prinesejo časopis domov, medtem ko morajo drugi na plan, lahko ti bereš papirnati časopis ob jutranji kavi.

Pd nas združuje v jeziku, v kulturi, v informaciji, pripomogel je z drugimi sredstvi ohraniti slovenski jezik, nas zabavati z druženjem na masovnih potovanjih po Evropi, ki so zdaj prepovedana. Plesali smo na novinarskih plesih in obiskali smo zgodovinske točke, pomembne za nastanek časopisa.

Seveda hranimo še nekatere za nas pomembne številke časopisa, v katerih je spomin, na kar smo sami doživeli, kaj prijetnega ali neprijetnega. Posebej še ju-

bilejno številko ob 20. obletnici z podpisi številnih znanih in zgodovinskih urednikov.

Mislím, da je bila zamisel pred 75. leti o ustanovitvi časopisa bistvena za nas, in je edina, ki traja še danes.

Živijo ob vašem in našem jubileju. Vztrajajte še dolgo naprej!

Silvana Valoppi

Primorski dnevnik je pred leti, vsled velike krize, dolgo časa prenehal izhajati. Takrat sem mislil, da nas ni več, da nimamo več lastnega obraza in da je nad nami prazno in sivo nebo, pod katerim se izgubljam v anonimni množici ljudi. Danes znova ozaveščam bogastvo, ki nam ga vsakodnevno prinaša Primorski dnevnik, bogastvo identitete in jezika.

Marko Sosič

Ob priliki praznovanja 30-letnice Primorskega dnevnika v Kulturnem domu (1975).

Fabio

Vaše vabilo za prispevek ob 75-letnici Primorskega dnevnika mi je vzbudilo cel naval spominov. Zelo lep spomin hranim na glavnega urednika Stanislava Renka. Po mojih izkušnjah je bil spodbuden, razgledan in velikodušen. V jeseni leta 1955 sem po povratku iz Pariza (kjer sem eno leto sledila tečajem Alfreda Cortota in Nadie Boulanger) nekaj časa objavljala v Primorskem rubriko svojih spominov na pariško leto v obliki vinjet, črtic. Ne vem več, kateri je bil naslov, podpis je bil »Marija Ivana«, ime moje mame. Spodbudo, da grem v Pariz, mi je dal Boris Pahor. Omenil mi je ime znamenitega založnika Doreta Ogrizka, ki sem ga v Parizu spoznala in me je vključil v krog mladih slovenskih umetnikov, katerim je nudil štipendije za študij v Parizu. Leto se je končalo s klavirskim nastopom pri UNESCO, kateremu je prisostvoval tudi g. Ogrizek.

Pošiljam vam fotografijo, ki mi je zelo pri srcu. Mislím, da je iz leta 1950, na njej sem skupaj z Borisom Pahorjem, njegovo sestro Evelino in Alojzom Rebulo na Travniku v Gorici. Mislím, da je bila posneta za časa našega takratnega izleta v Brda, verjetno v Števerjan, za nek pomladanski praznik.

Damjana Bratuž

1945 - 2020
75 krat hvala,
kljub težavam izhajate!
75 krat hvala,
da nas o vsem obveščate!
75 krat hvala,
da za nas obstajate!

TORTO IN NAGELJNE
IZ SRCA POKLANJAMO
IN NEŠTETO LET
VAM NADALJNJIH VOŠČIMO

Za Slovensko kulturno društvo Barkovlje
Žensko vokalno skupino Barkovlje
in Glasbeno kambrco
predsednica Sandra Poljšak

Primorski dnevnik je prihajal in odhajal v žepu nonotovega suknjiča. Bil je, ta ogromna popisana plahta, stalnica na naši popoldanski mizi. Mama je shranjevala izrezke posameznih člankov in to delava z bratom še danes. Potem pa sem nekega dne spoznala, da pravzaprav lahko tudi sama kaj napišem: o dogajanju v Nabrežini, o društveni dejavnosti. Prispevke sem tipkala s svojo malo Olivetti. Zjutraj sem se prebujala zgodaj, da sem skočila na avtobus ob 6. in prišla še v doglednem času do ulice Montecchi, spustila kuverto v nabiralnik ter se nato delno peš, delno z nabito šestico peljala proti Vrdejski rebi, kamor je svež časopis prihajal v vsak razred, da smo ga, vsaj mi klasiki, vsak dan prebrali in ga predebatirali.

Po končani maturi pa sem zadihala Primorski od znotraj: sobe z dolgimi lesenimi mizami in starimi pisalnimi stroji. Odprta okna. Sprejel me je Duško Kalc in mi razložil, kako nastaja dnevnik. Nad nami, mladimi praktikanti, so bedeli izkušeni mojstri, legende, ki sem jih dotlej poznala samo po imenu, med njimi zlasti Albin Bubnič in Vladimir Kenda. In odgovorni urednik Jože Koren. Bilo je leta 1980, ob 50. obletnici smrti Bazoviških junakov. Bojan Brezigar je urejal prilogo ob pomenljivi obletnici, ter me povabil, naj nekaj napišem o oskrumbah spomenika. Pomembne naloge nisem znala razrešiti v uredništvu, kjer so se stalno pretakali ljudje in ni bilo potrebne tišine, temveč doma, v odkrivanju vsega, kar se je skruskega dogajalo na bazoviški gmajni v desetletjih po vojni. Objave tistega prispevka se spominjam s ponosom in hvaležnostjo.

Primorski je še vedno in vse bolj del mojega vsakdana. Ker vse nas, člane, naročnike, bralce zavezuje vsemu, kar smo bili, in temu, kar želimo postati. Na njegovih straneh se prepoznavamo, saj je tudi iz njegove vsebine vse do danes rasla kritična misel in vpetost v široko manjšinsko problematiko. Ko je bil Primorski v nevarnosti, da obmolkne, sem se pred poldrugim letom spraševala, kaj bi bili brez njegovega glasu. Do katerega smo lahko kritični, kdajpakdaj nezadovoljni, pa vendar vedno hvaležni: da bi njegov obstoj rešili pred rezi, ki so grozili vsem manjšinskim dnevnikom, smo se pravzaprav zavzeli vsi in v tistih kriznih dneh delili napetost in zaskrbljenost, da so telefonska sporočila švigala in si sledila tudi pozno v noč. Ko sem prebrala proračunski dokument, v katerega je bilo vpisano tudi financiranje našega dnevnika, sem ganjena, utrujena a polna novega upanja zadihala. Tako danes, ko Primorskemu želim, naj živi še nadaljnja desetletja, kdajpakdaj z iskrico nejevolje, kritične misli, pa vendar s ponosom zaradi izjemne usode, s pogledom uprtim v širino deželne, obmejne, državne, vseslovenske in evropske stvarnosti. Tako se ga bom spomnila v senatni zbornici za njegov 75. rojstni dan.

Tatjana Rojc

Uslužbenci Založništva tržaškega tiska leta 1985 ob 40-letnici Primorskega dnevnika

NADALJEVANJE S PREJŠNJE STRANI

Primorski dnevnik je zgodovinski unikat. Za seboj ima slavno zgodovino, saj je naslednik časopisov Edinost in Partizanski dnevnik, edinega in svojstvenega časopisa med drugo svetovno vojno v okupirani Evropi. To mi je še najbolj v čast. Poleg tega je moja družina že od vsega začetka izhajanja časopisa, takoj po vojni, njegov zvest naročnik. Prvi se je naročil moj nono Josip Grgič.

Meni osebno je bilo v čast, da sem bil soustvarjalec časopisa, ko sem bil sprejet v službo v prvih sedemdesetih letih prejšnjega stoletja kot kurir in nato pot linotipist v stavnici. Na dnevniku sem bil zaposlen celih dvajset let. Bili so lepi in zanimivi časi, ustvarjali smo časopis, kot da bi bil naš, oziroma smo vsi delali za našo skupnost in med delavnimi kolegi je vladalo tovariško in prijateljsko vzdušje.

V stavnici se je takrat tiskalo poleg dnevnika še tednik Gospodarstvo, mesečnik Turistični informator in Boletino degli Sloveni, namenjen parlamentarcem v Rimu. Delalo se je v dveh izmenah: popoldanski in večerni. Glavna je bila večerna, in sicer od 19. do 1. ure po polnoči in to vsak dan tudi ob praznikih, samo ob nedeljah smo imeli prost dan. Ko so v stavnici zabrnili stroji linotipistov ob zvokih »matric«, ki so padale kot toča v stolpič, je zadišalo po svinu. Norma linotipistov je bila 150 vrstic na uro. Tiskarji smo nekoč uporabljali tiskarsko mero »čičera« (pol čičere, tri četrte čičere itd), ki je danes šla povsem v pozabo. Skupaj z novinarji smo sestavljali naslove, podnaslove. Prva stran je bila vedno zadnja na vrsti v pričakovanju »zadnje novice«. »Bozze« smo tiskali za korektorje.

Proces sestavljanja časopisa je bil dolg, a zelo fascinant. Naša generacija je bila ena zadnjih, ki je časopis še tiskala z zastarelo »svinčeno« tehnologijo vse do leta 1985-86, ko se je vse »komputeriziralo« s pariškim sistemom dela.

Na delovnem mestu ni manjkalo anekdot. Zanimiva je bila tista tedanjega urednika Gospodarstva Lojzeta Berceta, ki je članek, da bi prihranil papir, napisal na »škartoc« za kruh in ga dal meni za pretipkat na svinec. Ali pa tista o zamenjavi slik, ko je bil v osmrtnici objavljen slavljenec, v čestitki pa mrlič. Pa ko je nekega poletnega večera prišel v stavnico karabinjer, rekoč, da je to »schiamazzo notturno«, ker smo poslušali radio na ves glas, okna pa so bila odprta.

Rad se spominjam prve majske nedelje na dan dolinske Majence, ko sem tam izvedel za smrt maršala Tita. Takoj sem se odpravil, kot se je reklo, »na Primorski«. V stavnici smo se zbrali prostovoljci in pripravili seveda skupno z novinarji posebno izdajo in to brezplačno. Drugič smo se prav tako za posebno izdajo zbrali ob goriški manifestaciji za pravice vseh Slovencev v Italiji. Tretjič (in zadnjič) se je zgodilo, ko so fašisti divjali po kraških vaseh in zaključili svoj škvadrinski napad v Lonjerju.

V svojem osebnem arhivu hranim vrsto pomembnejših starih izvodov časopisa: originalni Partizanski dnevnik, pa Primorske dnevnike od povojnega obdobja vse do današnjih dni. Arhiviral sem tudi vse članke, ki omenjajo Padriče in okolico. Primorski dnevnik je za nas Slovence v Italiji izredno pomemben, bodisi na političnem, kulturnem, gospodarskem in športnem področju, da ne pozabimo na oglase, obvestila, čestitke in osmrtnice, ki dosežejo vse Slovence v Italiji.

Torej hvala za vse, dragi Primorski, in srečno ter uspešno ob tvoji 75-letnici. Pa hrabro in korajžno naprej!

Darko Grgič

Linotipist Darko Grgič

Leta 1980 sem bil zaposlen kot časnikar na Primorskem dnevniku. V nedeljo, 4. maja, je bil deževen dan; na Majenci smo med eno ploho in drugo skušali izpeljati kulturni program pod majem. Naenkrat je v vas planila novica, da je Tito umrl. Mešani pevski zbor Obala je po nastopu odšel na pogostitev na osmico na Suhorje k Oskarju Slavcu – Kusu. Zbor je vodil zdaj že pokojni dirigent Mirko Slosar. Ko je vest dohitela tudi njih, so pevke in pevci vstali in z ganljivo toplino zapeli Pesem o Titu.

Tam nekje med svobodnimi polji,
kjer iz zemlje klije mlada rast,
njemu, ki vodnik nam je najbolji,
smo zložili pesem to na čast:
Tito, naša svetla bojna slava,
Tito, naša dika in naš vzor!
Koder vodi tvoja nas zastava,
za teboj pojoč gremo navzgor!

Čim sem zvedel za novico, nisem čakal, da bi me iskali, temveč sem kar sam telefoniral v uredništvo. »Pridi takoj!« se je glasilo povedlje.

Na izredni redakcijski seji smo si v hipu razdelili delo. Mene je doletela naloga, naj zberem odzive ljudi po Bregu in po Krasu. Bila je že tema, ko sem šel na pot; začel sem v Dolini, kjer sem seveda poznal ljudi, za katere sem vedel, da mi bodo znali strniti prave vtise in sem kmalu opravil delo. Malo bolj zamudno je bilo po Krasu, a je šlo.

Bilo je že čez osmo zvečer, ko sem se vračal z Opčin proti Trstu. V soju motne cestne luči zagledam naproženo roko, ki prosi za prevoz. Ker je deževalo, sem ustavil in prisleda je gospa srednjih let bolj po kmečko opravljena s hčerko. »Od dakle?« sem jo pobaral po srbsko. »Iz Požarevca!« Takrat je v Trstu bilo zaposlenih v gradbeništvu kakšnih petnajst tisoč delavcev iz Požarevca in okolice, predela Srbije na meji z Romunijo. Gospa in hčerka sta šli na obisk, z vlakom iz Beograda do Opčin, v središče mesta pa na srečo na štop. Gospa je zadovoljno kramljala z mano, a ko smo se prevesili na ulico Commerciale, sem ji povedal novico: »Dali znate, da je Tito umro?« Razširila je oči od velikega začudenja, ostala je za trenutek brez sape, nato pa prizadeto izrekla: »A Tito je umro! Bože nas sačuvaj! A kad je umro?« »Danas posle podne ...«

Ustavil sem jima v središču mesta; poslovili smo kot stari znanci, ki ju družijo skupna bolečina. Tudi hčerkin pogled je bil žalosten in vprašujoč, čeprav vso pot ni spregovorila besede.

Napisal sem reportažo, jo oddal in se spet odpravil v Dolino, na Majenco. Orkester je igral, a v znak žalovanja nismo dopustili plesa. Kdor se je nevede zavrtel ob glasbi, smo ga prijazno opozorili in vsak je z razumevanjem sprejel odločitev odbora Majence. Mislim, da je šlo že proti polnoči, ko sem na Taborju naletel na Josipa Sancina-Pepija Šarneka in Draga Slavca. Pepi je v avtu imel veliko zalogo plakatov, vedra z lepilom in čopiče. Nisem se niti šel domov preobleč, samo kravato sem snel, jo spravil v žep in prisedel. Začeli smo obletavati Dolino, potem Boljunec, Boršt, Ricmanje, Demjo, Mačkolje, vso dolinsko občino in morda še kaj čez. Plakate smo lepili povsod, kamor smo jih lahko nataknil; v spominu mi je ostalo, da so se posebno ob štirih prijateljih na drogi javne razsvetljave. Akcija smo končali ob štirih jutraj v Dolini pod majem. A nismo čutili nobene utrujenosti. Zgodovinski trenutek, ki smo ga doživljali, je močno razdražil našo budnost. Pepi in Drago sta še posebej globoko doživljala Titov odhod, saj sta bila partizana in se jima je bilo težko sprijazniti z nenadno novo vsakdanjostjo brez Tita.

Prvi, komaj zaznavni svit je pobelil Daglo. Pepi je ustavil avto ob ograji zraven plesišča in brez besed izstopil. Napotil se je naravnost v Jerjanovo pekarno na Gorici in se kmalu vrnil z dvema velikima štrucama komaj pečenega kruha. Nato je zapeljal v klanec in naravnost na svoje veliko, takrat kmečko, dvorišče v samem središču vaškega jedra. Posedli smo v kuhinji za mizo, jedli topel kruh in pili kavo iz »kogme«. Ne spominjam se več, o čem smo se pogovarjali. Meni je bilo izjemno lepo in nadvse častno v družbi dveh tovarišev, ki sta se lahko ponašala, da sta bila Titova borca.

Ko sem se odpravil domov, je bil že povsem narejen dan. V poštnem nabiralniku me je že čakala posebna številka Primorskega dnevnika, edini krat, ko je izšel na ponedeljek.

Boris Pangerc

Zgodba o zvestobi

Bere ga in hrani
od prve številke

DOLINA – Šel je na Gorico in si kupil časopis: ne kateregakoli, pač pa prvo številko Primorskega dnevnika, ki je 13. maja 1945 prvič izšel s tem imenom in se tako, brez posebnih pojasnil, »poslovil« od svojega predhodnika, Partizanskega dnevnika. Dolinčan Slavko Slavec tisti izvod še danes skrbno hrani.

»Bilo je takoj po vojni. Takrat sem bil še mladoleten, vedno smo krožili po vasi, če nismo imeli drugega dela,« se spominja Slavko Slavec. »Na Gorici so ga prodajali,« po telefonu pove čili 90-letnik. Želeli smo ga obiskati, a to zaradi trenutnih protikoronavirusnih omejitev ni mogoče. »Že od mladih let me je namreč zanimalo vse, kar je bilo narodnostnega, političnega. Primorski dnevnik sem kupil, ker je bil edini slovenski časopis. Prebral sem ga in nadaljeval vse do današnjega dne.« Kupil ga je zase, pojasni, ne pa za koga drugega; kasneje se je na naš časopis naročil in še danes je naročnik.

Za izvod Primorskega dnevnika je moral odšteti eno liro.

»Za primerjavo: takrat sem pri Zarotu pasel živino, za en dan dela sem prejel 15 lir. Kruh smo plačevali 2,4 lire, če smo ga kupili s tessero, na črno pa je bil 10 lir,« navede Slavec in obudi spomin na živilske nakaznice. Kljub devetim križem je njegov spomin še kako oster, če pa se česa ne bi spomnil, lahko pogleda v dnevnike, v katere si od nekdaj zapisuje raznovrstne podatke – od vremena do cen življenjskih potrebščin in storitev, kot so npr. osminka vina ali obisk pri brivcu.

»Ob ponedeljkih in drugih dnevih, ko časopis ne izide, ga še kako pogrešam,« pove naš zvesti bralec. Vprašamo ga, če mu dnevnik v tem nenavadnem času pomaga pri krajsanju časa. »Pomagate, pomagajte, vsak dan ga bere po dve uri. Včasih pomislim, da se ga uči na pamet,« se iz ozadja namesto Slavka šaljivo oglasi njegova žena Anica in doda, da tudi sama dnevnik pogreša, če ga slučajno ni. »Nekajkrat se je zgodilo, da nam ga niso dostavili. Poklicala sem in rekla, naj mi ga prinesejo, saj ga hočem imeti!«

Če bi si Slavko Slavec shranil vseh 22.876 števil Primorskega dnevnika od prve do današnje, bi to bilo seveda pretirano, saj bi v hiši zmanjkalo prostora, sam pove. »Zato iz njih izrežem članke, ki me posebno zanimajo, npr. tiste o volitvah, ali pa rubriko Planinski svet, in jih prilepim v poseben zvezek. Polno jih imam,« razkrije. V srcu namreč nosi veliko strast – planinstvo. Bil je sedemkrat na Triglavu, osvojil ničkoliko vršacev, prehodil je slovensko transverzalo, ponosno pove, urejal markacije in planinske poti, »sam sem uredil pot iz Boljunca pri Jami do Lazareta,« navede. Za dolgoletno predanost planinstvu in navezanost na SPDT je pred desetimi leti prejel srebrni častni znak in diplomu Planinske zveze Slovenije, do nedavnega pa se je še udeleževal raznih pohodov, na katerih je bil večkrat najstarejši udeleženec. Še danes je član SPDT in se srečuje s svojimi planinskimi prijatelji, ustanovili so celo neformalno skupino »Ne več mladi«, smeje razkrije.

Vsako jutro skrbno prelista in pozorno prebere svež Primorski dnevnik, če pa se le ozre proti steni, na njej zagleda uokvirjeno prvo številko dnevnika – prav tisto, ki jo je natanko pred 75 leti kupil na Gorici.

Jaruška Majovski

Slavko
SlavecJubilejna priloga
ob 75-letnici Primorskega dnevnika

Izšla s Primorskim dnevnikom
13. maja 2020, leto 76 / št. 113 (22.876)

Uredništvo: Igor Devetak, Poljanka Dolhar, Aljoša Fonda

Tehnični urednik: Marko Hussu

Posebna zahvala: Tatjana Rojc, Livio Semolič

Prevajanje: Peter Szabo

Podoba na naslovnici: Andrej Pisani/Sintesi

Tisk: Edigraf